

मानवीय उत्तरदायित्व तथा गुणस्तरको व्यवस्थापन सम्बन्धी ह्याप २००७ का मापदण्ड

ह्यापद्वारा सन् २००७ का
जनवरी ३० तारिखमा स्वीकृत

तयार पार्ने
HAP Editorial Steering Committee

देहायमा लेखिएका निकाय तथा व्यक्तिहरूसँगको परामर्शमा
HAP Standard Development Reference Group
Beneficiary Representatives
Copenhagen Complaints Mechanism Workshop Participants
Dhaka and Nairobi Workshop Participants
Field Test Participants (Senegal, Somalia and Sri Lanka)

© **HAP International**
Maison International de l'Environment 2
Chemin Belexart 7
CH-1219 Chataleine
Geneva
Switzerland

Tel: +41 22 788 1641
E-mail: secretariat@hapinternational.org
Website: <http://www.hapinternational.org/>

नेपाली रुपान्तर सहयोग
Concern Worldwide Nepal

विषय सूची

प्रस्तावना

१ परिचय

२ मानवीय उत्तरदायित्व सम्बन्धी सन्धि

३ ह्याप २००७ का मापदण्डका मापक चिह्नहरू

प्रस्तावना

विपद्पछि बाँचेका व्यक्ति, सहयोग कार्यक्रमका कार्यकर्ता, समर्थक तथा विशेषज्ञहरू गरी धेरै महानुभाव संलग्न भई ६ वर्षभन्दा बढी अवधिसम्म समर्पित भएर अनुसन्धान तथा व्यापक परामर्श गरियो त्यसैले ती सम्पूर्ण महानुभावहरूप्रति व्यक्तिगत रूपमा कृतज्ञता व्यक्त गर्नु असम्भव नै भएको छ । अहिले अन्तमा आएर यी सबैको परिणामस्वरूप हाम्रासमक्ष **मानवीय उत्तरदायित्व तथा गुणस्तरका व्यवस्थापनसम्बन्धी ह्याप २००७ का मापदण्ड (HAP 2007 Standard in Humanitarian Accountability and Quality Management)** प्रस्तुत छ ।

सबैभन्दा महत्त्वपूर्ण कुरा, यस महत्त्वपूर्ण परियोजनाका लागि आफ्नो समय, ऊर्जा तथा ज्ञानको योगदान गर्ने ती सम्पूर्ण महानुभावहरूप्रति हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्ने र यस असाधारण उपलब्धिका लागि वहाँहरूलाई वधाइ दिनका लागि म यस अवसरको प्रयोग गर्न चाहन्छु ।

यस प्रक्रियामा उपलब्ध गराइएको, बुद्धिमत्ता तथा अनुभवको विशाल भण्डारबाट छानिएका अत्यावश्यक सल्लाहहरूको सारांश यी शब्दहरूमा प्रस्तुत गर्न सकिन्छ : यसलाई सरल, ग्रहणयोग्य र प्रभावकारी बनाउनुहोस् । सर्वोपरि कुरा, गुणस्तरको व्यवस्थापन कुनै नयाँ धर्म होइन भन्ने कुरा सम्झनुहोस् । यो एउटा व्यावहारिक साधन मात्र हो र यसको माध्यमबाट मानवीय कार्यमा जिम्मेवारी तथा प्रभावकारितामा निरन्तर सुधार ल्याउन सकिन्छ ।

अब, सम्पूर्ण मानवीय सङ्गठनहरूले ह्याप २००७ का मापदण्डहरूको पालन गरेर तथा मानवीय साभेदार तथा अन्य क्रियाशील निकायहरूद्वारा यसको अनुमोदनलाई प्रवर्धन गरेर यस महत्त्वपूर्ण लक्ष्यप्रतिको प्रतिबद्धता प्रदर्शित गर्न सक्दछन् । यसको परिणामस्वरूप विपद्पछि बाँचेका व्यक्तिहरूको भलाइ तथा मर्यादामा अभिवृद्धि हुनेछ । निश्चित रूपमा, मानवीय समुदायका लागि यस मापदण्डको प्रशंसामा यसभन्दा बढी महत्त्वपूर्ण अरू अरू केही भन्न सकिन्न ।

ह्याप २००७ का मापदण्डलाई अन्तिम रूप दिइसकेपछि अब हामी ह्याप प्रमाणीकरणको योजना सञ्चालन गर्न सक्दछौं । निकायहरूको आकार जत्रोसुकै भए पनि अथवा तिनको उत्पत्ति जहाँसुकै भएको भए तापनि तथा उनीहरूले सोभैं अथवा साभेदारहरूसँग मिलेर जुनसुकै किसिमबाट काम गरेको भए तापनि आफ्नो मानवीय गुणस्तरको व्यवस्थापन सम्बन्धी प्रणालीका लागि उपयुक्त मान्यता प्राप्त गर्नका निमित्त प्रतिबद्ध सम्पूर्ण निकायहरूलाई यसबाट अवसर उपलब्ध हुनेछ ।

यस उत्साहपूर्ण विकासमा सहभागी हुन म सबैलाई आमन्त्रित गर्दछु ।

डेनिस कैलो
अध्यक्ष, ह्याप- इन्टरनेशनल
महासचिव, केएर इन्टरनेशनल
जेनेभा

५ जनवरी सन् २००७

१ परिचय

१.१ सिद्धान्तबाट मापदण्डतिर

मानवीय निकायहरूले जीवनको रक्षा गर्ने तथा पीडालाई कम पार्ने आफ्नो लक्ष्यमा उल्लेखनीय आर्थिक, प्राविधिक तथा प्रबन्धगत (logistic) शक्तिको प्रयोग गर्दछन्। यसका विपरीत, आपत्कालीन राहत उपलब्ध गराउने निकायहरूमाथि विपद्पछि पीडित व्यक्तिहरूको अधिकारिक नियन्त्रण हुँदैन र प्रायः तिमथि पीडित व्यक्तिहरूको प्रभाव नगण्य हुन्छ। यसले गर्दा विपद्बाट प्रभावित व्यक्तिहरूका लागि सहयोग उपलब्ध गराउने यी निकायहरूलाई जिम्मेवार बनाउनु कठिन हुन्छ। सन् २००३ मा विपद्बाट बाँचेका

व्यक्तिहरूप्रति जिम्मेवारीको प्रवर्धन गर्नका निमित्त र **ह्यापका उत्तरदायित्व सम्बन्धी सिद्धान्त**हरूको पालन गर्ने ती निकायहरूलाई मान्यता प्रदान गर्नका निमित्त **मानवीय उत्तरदायित्वमा साझेदारी (Humanitarian Accountability Partnership – HAP)** को शुरुवात गरियो। यी सिद्धान्तहरूको प्रयोग गरेर कुनै पनि निकाय आफ्नो मानवीय कार्यको गुणस्तरका लागि विपद्पछि जीवित व्यक्तिहरूप्रति आफूलाई जिम्मेवार बनाउँदछ।

ह्यापका उत्तरदायित्व सम्बन्धी सिद्धान्तहरू

१ मानवीय मापदण्ड तथा अधिकारहरूप्रतिको प्रतिबद्धता

- सदस्यहरूले मानवीय मापदण्ड तथा लाभान्वित हुने व्यक्तिका अधिकारहरूको सम्मान एवं तिनको अभिवृद्धि गर्ने आफ्नो प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछन्।

२ मापदण्डको निर्धारण तथा क्षमता अभिवृद्धि

- सदस्यहरूले आफ्ना सरोकारवालाहरूप्रति उत्तरदायित्वको ढाँचा निर्धारण गर्दछन्।*
- सदस्यहरूले आफ्ना मापदण्ड तथा कार्य सम्पादनका सूचकहरूको निर्धारण गर्दछन् र आवधिक रूपमा तिनको समीक्षा गर्दछन् एवं आवश्यक भएमा तिनमा संशोधन गर्दछन्।
- सदस्यहरूले मापदण्डहरूको प्रयोग एवं कार्यान्वयनका सम्बन्धमा उपयुक्त प्रशिक्षण उपलब्ध गराउँदछन्।

३ सञ्चालन

- सदस्यहरूद्वारा अवलम्बन गरिएका मापदण्ड, सञ्चालन गरिने कार्यक्रम तथा सरोकारलाई सम्बोधन गर्नका लागि उपलब्ध संयन्त्रहरूका बारेमा सरोकारवालाहरू, खास गरी लाभान्वित हुने व्यक्ति तथा कर्मचारीहरूलाई जानकारी दिनेछन् र उनीहरूसँग परामर्श गर्नेछन्।

४ कार्यक्रमहरूमा सहभागिता

- सदस्यहरूले कार्यक्रमको योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा लाभान्वित हुने व्यक्तिहरूलाई संलग्न पार्दछन् र कार्य सञ्चालनका सम्बन्धमा गम्भीर बाधाहरू उत्पन्न हुने अवस्थामा बाहेक प्रगतिका बारेमा उनीहरूलाई जानकारी दिनेछन्।

५ पालनाका सम्बन्धमा अनुगमन तथा प्रतिवेदन

- सदस्यहरूले अनुगमन गर्ने तथा मापदण्डहरूलाई परिमार्जन गर्ने समयमा लाभान्वित हुने व्यक्ति तथा कर्मचारीहरूलाई संलग्न पार्दछन्।
- सदस्यहरूले सशक्त प्रक्रियाहरूको प्रयोग गर्दै मापदण्डहरूको पालनको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन नियमित रूपमा गर्नेछन्।
- मापदण्डहरूको पालनका सम्बन्धमा लाभान्वित हुने व्यक्तिलागत सरोकारवालाहरूसमक्ष कम्तीमा पनि वर्षमा एक पटक प्रतिवेदन पेश गर्नेछन्। प्रतिवेदन विभिन्न स्वरूपका हुन सक्दछन्।

६ उजुरीहरूको सम्बोधन

- सदस्यहरूले उजुरीहरूका सम्बन्धमा प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्ने लाभान्वित हुने व्यक्ति तथा कर्मचारीहरूलाई सक्षम पार्नेछन् तथा ती सुरक्षित हुने गरी गुनासालाई सम्बोधन गर्नेछन्।

७ कार्यान्वयन गर्ने साझेदार

- कार्यान्वयन गर्ने साझेदारहरूको माध्यमबाट काम गर्ने समयमा यी सिद्धान्तहरूको कार्यान्वयन गर्न सदस्यहरू प्रतिबद्ध छन्।

* उत्तरदायित्वको ढाँचाअन्तर्गत मापदण्ड, गुणस्तरका मापदण्ड, सिद्धान्त, नीति, निर्देशिका, प्रशिक्षण तथा क्षमता अभिवृद्धिका अन्य कार्य पर्दछन्। यस्तो ढाँचामा कार्यसम्पादनको मापन गर्न सकिने सूचकहरू समावेश हुनेपर्दछ। मापदण्ड सङ्गठनभित्रका आन्तरिक हुन सक्दछन् अथवा ती सामूहिक हुन सक्दछन्। उदाहरणका लागि स्फेयर (Sphere) अथवा सहयोगमा जनता (People in Aid)।

यति हुंदा-हुँदै पनि **उत्तरदायित्वका सिद्धान्तहरू** (*Principles of Accountability*) अन्तर्गत कार्यसम्पादनका मापक सूचक अथवा पालन भए-नभएको कुराका सूचक समावेश थिएनन्, न त सिद्धान्त १ मा “**मानवीय मापदण्डहरू**” (*humanitarian standards*) तथा “**लाभान्वित हुने व्यक्तिहरूका अधिकार**” (*rights of beneficiaries*) स्पष्ट रूपमा उल्लेख गरिएका थिए। यसको परिणामस्वरूप, **उत्तरदायित्वका सिद्धान्तहरूले** कुनै पनि निकायको मानवीय गुणस्तरको व्यवस्थापनसम्बन्धी प्रणालीको पालनसम्बन्धी अनुगमन तथा वैधताका सम्बन्धमा समान तथा युक्तिसङ्गत अवधारणालाई सक्षम पार्नका निमित्त पर्याप्त आधार उपलब्ध गराएका थिएनन्। त्यसकारण, **मानवीय उत्तरदायित्वका सम्बन्धी साभेवारीका मानवीय उत्तरदायित्वका तथा गुणस्तरको व्यवस्थापन (HAP Standard in Humanitarian Accountability and Quality Management)** तर्जुमा गर्नु आवश्यक भएको हो।

ह्यापका जिम्मेवारीसम्बन्धी सिद्धान्तहरू, ह्यापको २००७ का मापदण्ड तथा गुणस्तरसम्बन्धी व्यवस्थापनको तर्जुमा व्यापक परामर्श तथा फिल्ड परीक्षणपश्चात् गरिएको हो। यो साधारण तर मानवीय गुणस्तरको व्यवस्थापनसम्बन्धी प्रभावकारी प्रणालीमा आधारित छ, र यस्तो प्रणालीको प्रयोग सम्पूर्ण मानवीय निकायहरूद्वारा गर्न सकिन्छ। यो मानवीय सिद्धान्तहरूमा आधारित छ। यसले यसको अनुसरण गर्नेहरूलाई मानवीय कार्यहरूमा प्रेरित गर्दछन् र त्यस्ता कार्यहरूको स्वरूप निर्धारण गर्दछन्। यिनका अतिरिक्त, यिनै सिद्धान्तहरूद्वारा ऐच्छिक रूपमा आफू जवाफदेही हुने कुराको छनोट गर्दछन्। ह्याप २००७ का मापदण्डहरू अहिले मात्र होइन, बरु भविष्यमा पनि विपद्बाट प्रभावित व्यक्तिहरूप्रति जवाफदेही हुनका लागि गरिएको सम्भार करारनामा हो र यस कारणले गर्दा यी मूल्यहरू **ह्यापको मानवीय जिम्मेवारीसम्बन्धी सन्धिमा**^१ प्रस्तुत गरिएका छन्।

१.२ सिद्धान्तहरूको व्यावहारिक कार्यान्वयन

जुन परिस्थितिहरूमा मानवीय क्रियाकलापहरू सञ्चालन गरिन्छन्, ती परिस्थिति जटिल, कठिन तथा कहिले-काहीँ शत्रुतापूर्ण हुन्छन्। मानवीय समुदायसँग उपलब्ध मानवीय तथा आर्थिक स्रोतहरू प्रायः कार्यसम्पादनका लागि अपर्याप्त हुन्छन्। व्यवहारमा, मानवीय सङ्गठनहरूले खराब तथा उत्कृष्ट विकल्पहरूका बीचमा कठोर विकल्पहरूको सामना बारम्बार गर्नुपर्ने हुन्छ। मानवीय क्रियाकलापहरूमा एकदमै उच्च मापदण्डहरू कायम गर्ने ती निकायहरूका आकाङ्क्षा आफ्नो नियन्त्रणभन्दा बाहिरका बाधाहरूले गर्दा सधैं पूरा हुन सक्दैनन्।

यति हुंदा-हुँदै पनि आदर्श समाधान असम्भव भएको अवस्थामा समेत विपद् तथा पीडामा जीवन यापन गरिरहेका व्यक्तिहरूसँग ऐक्यबद्धता प्रदर्शन गर्ने नैतिक कर्तव्यका आधारमा काम गर्नु नै मानवीयतावादको

सार हो। उदाहरणका लागि, मानवीय शब्दावलीमा भूकम्पद्वारा पीडित व्यक्तिलाई छिमेकीद्वारा गरिने स्नेहपूर्ण अङ्गमालको नैतिक मूल्य “मानवीय विशेषज्ञहरू” द्वारा सञ्चालन गरिने प्रमुख अन्तर्राष्ट्रिय राहत जितिकै रहन्छ। धेरै अवसरहरूमा सम्भावित उत्कृष्ट मानवीय क्रियाकलाप अपूर्ण तर त्यति हुंदा-हुँदै पनि सञ्चालन गर्न योग्य हुन्छन्।

ह्यापद्वारा प्रमाणीकरण गरिएको कुनै पनि निकाय **उत्तरदायित्वका सिद्धान्तहरूको** पूर्ण पालन गर्नको लागि असमर्थ भएको अवस्थामा स्पष्टीकरण आवश्यक हुन्छ। कठोर विकल्पहरूको सामना गरिरहेका मानवीय निकायहरूलाई मार्ग-दर्शन उपलब्ध गराउनका निमित्त तर्जुमा गरिएको व्यावहारिक उपकरण भनेको **मानवीय उत्तरदायित्वसम्बन्धी सन्धि (Humanitarian Accountability Covenant)** हो। यसमा जे पिक्टे (Jean Pictet) का मानवीय सिद्धान्तहरूको उच्च कोटिको तर्जुमाबाट यसमा निष्कर्ष निकालिएको छ, तर यो त्यसकै समान भने छैन। हरेक सिद्धान्तहरूको बर्गीकरण यसको सापेक्षिक महत्त्वको आधारमा गरिएको छ। मानवता तथा निष्पक्षता यसका प्राथमिक सिद्धान्तहरू हुन् र यिनैबाट यसको शुरुवात हुन्छ। यसपछि सुसूचित स्वीकृति, हेरचाहको कर्तव्य तथा प्रमाण गरी दोस्रो तहका सिद्धान्त आउँछन् र अन्तमा, स्वाधीनता, पारदर्शिता, तटस्थता तथा पूरकताका तेस्रो तहका सिद्धान्तमा गएर यी सिद्धान्त टुङ्गिन्छन्।

केही खास परिस्थितिहरूमा, कुनै निकायले कुनै एक सिद्धान्तको पालन गर्नुको प्रत्यक्ष परिणामस्वरूप अर्को कुनै सिद्धान्तको पालन गर्न आफू असमर्थ भएको फेला पार्न सक्दछन्। उदाहरणका लागि, राहत सामग्रीको वितरणसम्बन्धी योजनाको प्रकाशनले लाभान्वित हुने भनी अपेक्षा गरिएका व्यक्ति तथा कर्मचारीहरूलाई जोखिममा पार्न सक्दछ, र यसबाट सो परिस्थितिका हकमा प्रकाशन नगर्ने नीतिको औचित्य प्रमाणित हुन्छ। यस प्रकारका मामिलाहरूका हकमा, त्यस्ता परिस्थितिहरूमा सोभन्दा माथिल्लो तहको सिद्धान्तको पालन गर्नुका लागि सक्षम हुनका निमित्त अपरिहार्य शर्तका रूपमा एक अथवा एकभन्दा बढी सिद्धान्तहरूको उल्लङ्घन हुने गरी कार्य सञ्चालन गर्ने विकल्प रोजिएको थियो भनी ह्यापद्वारा प्रमाणीकरण प्राप्त निकाय स्पष्टीकरण दिन सक्षम हुनै पर्दछ। यस गर्दा सो निकायले इमान्दारीका साथ काम गरेको थियो र यसरी यो काम खास त्यस परिस्थितिमा **ह्याप २००७ को मापदण्ड** अनुरूप छ भनी सो निकायले प्रमाणित गर्न सक्नुपर्दछ।

मानवीय उत्तरदायित्व सम्बन्धी सन्धि बमोजिम विपद्पछि बाँचेका व्यक्ति, लाभान्वित हुने भनी अपेक्षा गरिएका व्यक्ति तथा अन्य सरोकारवालाहरूको भलाइ तथा सुरक्षामाथि उल्लेखनीय प्रभाव पार्न सक्ने थप चासो अथवा नीतिहरूको घोषणा पनि ह्यापद्वारा प्रमाणीकरण गरिएको निकायले गर्नुपर्दछ।

१ “सन्धि” शब्दको प्रयोग यहाँ बाध्यतात्मक प्रतिबद्धता जनाउनका लागि गरिएको छ।

१.३ प्रमाणीकरणका निमित्त योग्य हुनका लागि मापदण्ड

ह्याप २००७ का मापदण्ड अन्तर्गतका प्रमाणीकरण देहायमा उल्लेख गरिएका मापदण्ड पूरा गर्ने सङ्गठनहरूका लागि खुला छ ।

ह्यापको प्रमाणीकरणका निमित्त योग्य हुनका लागि मापदण्ड

- १ निष्पक्षताका आधारमा मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउनका लागि प्रतिबद्ध
- २ कानुनी रूपमा आफू दर्ता भएको र आफूले मानवीय क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने मुलुक अथवा मुलुकहरूमा गैर-नाफामूलक सङ्गठनको रूपमा औपचारिक रूपमा घोषित
- ३ कानुनी रूपमा आफू दर्ता भएको र आफूले मानवीय क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने मुलुक अथवा मुलुकहरूको कानूनअन्तर्गत आर्थिक उत्तरदायित्व सम्बन्धी शर्तहरूको पालन गर्दछ ।
- ४ आफ्नो मानवीय जिम्मेवारीको ढाँचासम्बन्धी विवरण सार्वजनिक रूपमा उपलब्ध गराउँदछ

१.४ महत्त्वपूर्ण परिभाषा

ह्याप २००७ का मापदण्डमा उत्तरदायित्व तथा गुणस्तरसम्बन्धी धेरै सन्दर्भ समावेश गरिने भएकाले यी शब्द तथा मानवीय उत्तरदायित्वसम्बन्धी ढाँचा तथा मानवीय गुणस्तरको व्यवस्थापनसम्बन्धी प्रणालीसँग सम्बन्धित अवधारणाहरूका परिभाषा देहायमा उल्लिखित छन् :

प्रमुख परिभाषा

उत्तरदायित्व

उत्तरदायित्व भनेको यस्तो साधन हो जुन साधनद्वारा शक्तिको प्रयोग जिम्मेवारीपूर्वक गरिन्छ । मानवीय उत्तरदायित्वमा विपदपछि बाँचेका व्यक्तिहरूमाथि ध्यान पुऱ्याइन्छ र तीप्रति जवाफदेही हुने कुरा समावेश गरिएका हुन्छन् ।

मानवीय उत्तरदायित्व सम्बन्धी ढाँचा

मानवीय उत्तरदायित्व सम्बन्धी ढाँचा भनेको कुनै निकायले आफ्ना सरोकारवालाहरू प्रतिको जिम्मेवारी कसरी सुनिश्चित गर्दछ भन्ने बारेमा गरिएका यससम्बन्धी परिभाषा, कार्यविधि तथा मापदण्डहरूको समष्टिगत रूप हो । यसअन्तर्गत प्रतिबद्धतासम्बन्धी विवरण, पालनको आधाररेखा (baseline) सम्बन्धी विश्लेषण एवं कार्यान्वयनसम्बन्धी नीति, रणनीति अथवा योजना पर्दछन् । प्रतिबद्धताअन्तर्गत निकायका आन्तरिक मूल्य, कार्यादेश (mandate), सिद्धान्त, बडापत्र एवं निर्देशिकाका अतिरिक्त बाह्य मापदण्ड, संहिता, सिद्धान्त तथा निर्देशिका पर्न सक्दछन् । ह्यापद्वारा प्रमाणीकरण गरिएका निकायहरूका लागि यस अन्तर्गत उत्तरदायित्वसम्बन्धी ह्यापका सिद्धान्त तथा ह्यापको मानवीय सन्धि पर्दछन् ।

गुणस्तर

गुणस्तर भनेको कुनै उत्पादन अथवा सेवाका विशेषता तथा गुणहरूको त्यस्तो समष्टिगत स्वरूप हो जसले उपभोक्ता अथवा लाभान्वित हुने भनी अपेक्षा गरिएका व्यक्तिहरूका अभिव्यक्त अथवा अन्तर्निहित आवश्यकताहरूलाई सन्तुष्ट पार्ने प्रयोजनका लागि यसलाई योग्य पार्दछ । दक्षता, प्रभावकारिता, प्रतिफल तथा प्रभावका आधारमा गुणस्तरको मापन गर्न सकिन्छ ।

गुणस्तरको व्यवस्थापनसम्बन्धी प्रणाली

आफ्ना उपभोक्ताहरूका अपेक्षा पूरा गर्ने कार्यमा कुनै सङ्गठनको प्रभावकारिता तथा दक्षतामा सुधार ल्याउनका निमित्त अवलम्बन गरिएका समन्वयात्मक प्रयासहरूको समूह नै गुणस्तरको व्यवस्थापनसम्बन्धी प्रणाली हो । यसअन्तर्गत कुनै सङ्गठनको गुणस्तर व्यवस्थापनसम्बन्धी प्रक्रियाहरूको प्रभावकारी एकीकरण तथा कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्नका निमित्त आवश्यक अभिलेख गरिएका गुणस्तरसम्बन्धी नीति, गुणस्तरका उद्देश्य, गुणस्तरसम्बन्धी निर्देशिका तथा अन्य अभिलेखहरू पर्दछन् ।

मानवीय गुणस्तरको व्यवस्थापनसम्बन्धी प्रणाली

मानवीय गुणस्तरको व्यवस्थापनसम्बन्धी प्रणाली भनेको तर्जुमा गरिएका प्रक्रियाहरूको त्यस्तो समूह हो जसले विपदपछि बाँचेका व्यक्तिहरूका अत्यावश्यक आवश्यकताहरूको पूर्ति तथा तिनको मर्यादाको सम्मान गर्ने कार्यमा कुनै निकायको कार्य सम्पादनमा निरन्तर सुधार ल्याउन सक्षम पार्दछ ।

२ मानवीय उत्तरदायित्व सम्बन्धी सन्धि

२.१ प्रस्तावना

मानवीय उत्तरदायित्वको सार भनेको हामीले सहयोग पुऱ्याउन चाहेका व्यक्तिहरूका आवश्यकता, सरोकार, क्षमता तथा स्वभावको सम्मान गर्नु तथा आफ्ना क्रियाकलाप तथा निर्णयहरूका लागि चासो राख्ने पक्षहरू, विशेष गरी विपदपछि बाँचेका व्यक्तिहरूप्रति उत्तरदायी हुनु हो भन्ने तथ्यलाई **मान्यता प्रदान गर्दै**,

अन्तर्राष्ट्रिय मानवीय कानून, शरणार्थीसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय कानून, मानव अधिकारसम्बन्धी कानून तथा अन्य सान्दर्भिक अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि तथा राष्ट्रिय कानूनहरूको **सम्मान गर्दै**,

सशस्त्र द्वन्द तथा विपत्तिको समयमा व्यक्तिहरूको संरक्षण तथा सहयोग गर्ने राज्यको पहिलो कर्तव्यलाई **पुष्टि गर्दै**,

मानवीय क्रियाकलापहरूमा संलग्न भइरहेका सम्पूर्ण निकायहरूमाथि विद्यमान, लाभान्वित हुने भनी अपेक्षा गरिएका व्यक्तिहरूको कल्याणका सम्बन्धमा हेरचाह गर्ने कर्तव्यलाई **स्वीकार गर्दै**,

सुसूचित स्वीकृतिका आधारमा मानवीय सहयोग तथा संरक्षण प्राप्त गर्ने आवश्यकता भएका सम्पूर्ण व्यक्तिका अधिकारलाई दृढतापूर्वक **अभिव्यक्त गर्दै**,

आफ्नो नियन्त्रणभन्दा बाहिर रहेका कार्य सञ्चालनसम्बन्धी बाधाहरूले आफ्नो कार्यसम्पादनमा प्रतिकूल प्रभाव पार्दछन् भन्ने कुरालाई **ध्यानमा राख्दै**,

ह्याप २००७ का मानवीय उत्तरदायित्व मापदण्ड तथा गुणस्तरको व्यवस्थापनको पालन गर्ने संस्थाको रूपमा प्रमाणीकरण प्राप्त निकायहरू आफ्ना क्रियाकलाप तथा निर्णयहरूले मानवीय कार्यमा प्रभाव पार्ने हदसम्म र मानवीय क्रियाकलापका सिद्धान्त, घोषित थप चासो तथा देहायमा उल्लिखित गुणस्तरको व्यवस्थापनसम्बन्धी मापक चिन्ह बमोजिम जवाफदेही हुने कुराप्रति प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछौं ।

२.२ मानवीय क्रियाकलापका सिद्धान्त

ह्याप २००७ का मानवीय उत्तरदायित्वका मापदण्ड तथा गुणस्तरको व्यवस्थापनको पालन गर्न इच्छुक निकायहरूले सर्वप्रथम मानवीय क्रियाकलापहरूका सामान्य सिद्धान्तहरूसँग सम्बन्धित आफ्ना मानवीय कार्यहरूका लागि आफूलाई जवाफदेही बनाउन प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछन् ।

मानवीय कार्यका लागि सिद्धान्तहरू

प्राथमिक सिद्धान्तहरू

- **मानवता** : सहायता प्राप्त गर्ने तथा दिने सम्पूर्ण व्यक्तिहरूका अधिकारप्रति समर्थन,
- **निष्पक्षता** : लिङ्ग, उमेर, जाति, अपाङ्गता, जातीयता तथा राष्ट्रियता अथवा राजनीतिक, धार्मिक, सांस्कृतिक अथवा सङ्गठनात्मक आवद्धताका आधारमा कुनै भेदभावविना आवश्यकताको अनुपात तथा जरूरतलाई ध्यानमा राखी मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउने ।

दोस्रो तहका सिद्धान्त

सुसूचित स्वीकृति : लाभान्वित हुने भनी अपेक्षा गरिएका व्यक्ति अथवा तिनका प्रतिनिधिहरूले प्रस्तावित मानवीय कार्य तथा तिनका असरहरूका बारेमा थाहा पाउँछन् र तिनलाई मन्जुर गर्दछन् भन्ने कुराको सुनिश्चितता ।

हेरचाहको कर्तव्य : मानवीय सहयोगमा लाभान्वित हुने भनी अपेक्षा गरिएका व्यक्तिहरूको भलाइसँग सम्बन्धित मान्यताप्राप्त न्यूनतम मापदण्ड पूरा गरिन्छन् अथवा तीभन्दा पनि बढी हुन्छन् ।

साक्षी : विपदपछि बाँचेका व्यक्तिहरूको कल्याणमाथि असर पार्ने नीति अथवा प्रचलनहरूका बारेमा प्रतिवेदन प्रस्तुतीकरण ।

तेस्रो तहका सिद्धान्त

पारदर्शिता : लाभान्वित हुने भनी अपेक्षा गरिएका व्यक्ति अथवा तिनका प्रतिनिधि र अन्य निर्धारित पक्षहरूलाई सान्दर्भिक सम्पूर्ण जानकारी दिइन्छ भन्ने कुराको सुनिश्चितता ।

स्वाधीनता : निकायको सञ्चालक समितिमा निहित अधिकारान्तर्गत तथा निकायको कार्यदेशान्तर्गत क्रियाशीलता ।

तटस्थता : सशस्त्र द्वन्दका पक्षहरूलाई वस्तुगत अथवा राजनीतिक समर्थन नदिने कार्य ।

पूरकता : मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउने समुदायका जिम्मेवार सदस्यको रूपमा क्रियाशील ।

२.३ थप चासोको घोषणा

ह्याप २००७ का मानवीय उत्तरदायित्व सम्बन्धी मापदण्ड तथा गुणस्तरको व्यवस्थापन गर्ने सङ्गठनहरूले विपदपछि बाँचेका व्यक्तिहरू तथा लाभान्वित हुने भनी अपेक्षा गरिएका व्यक्ति एवं निश्चित रूपमा सरोकारवालाहरूका चासोमाथि प्रत्यक्ष सम्बन्ध हुने अवस्थामा थप आवश्यकता, चासो, मूल्य एवं नीतिको घोषणा गरेका छन् । यसअन्तर्गत देहायमा लेखिएका विषय पर्दछन् तर यी यत्तिकैमा सीमित भने छैनन् :

- लैङ्गिक नीति
- उमेरसंग सम्बन्धित नीति
- बाल संरक्षणसम्बन्धी नीति
- वातावरणीय नीति
- शारीरिक तथा मानसिक दुर्बलतासम्बन्धी नीति
- द्रन्धको रोकथाम र/अथवा शान्ति निर्माणसम्बन्धी नीति
- एचआईभी/एड्ससम्बन्धी नीति
- प्राविधिक विशेषज्ञता
- धार्मिक अथवा राजनीतिक संलग्नता
- द्रन्धसम्बन्धी चासोको नीति

२.४ मानवीय गुणस्तरको व्यवस्थापनसम्बन्धी मापक चिन्ह

ह्याप २००७ को मानवीय उत्तरदायित्वसम्बन्धी मापदण्डको पालन गर्ने सङ्गठनहरूले देहायमा उल्लिखित विषयहरूमा कार्य सम्पादनका लागि निर्धारित मापक चिन्ह पूरा गर्ने कुरा प्रदर्शित गर्न सक्दछन् :

- १ मानवीय गुणस्तरको व्यवस्थापन
- २ पारदर्शिता
- ३ लाभान्वित हुने व्यक्तिहरूको सहभागिता
- ४ कर्मचारीहरूको दक्षता
- ५ उजुरीहरूमाथि कारवाही
- ६ निरन्तर सुधार

हरेक मापक चिन्ह अन्तर्गत मापदण्डमा आवश्यकतालाई परिभाषित गरिएको छ, र हरेकका यी आवश्यकताका प्रमाणीकरणका सम्बन्धमा सुझाव गरिएका साधनसहित निकायले पूरा गर्ने पर्दछ ।

हुन त आवश्यकता तथा कार्यसम्पादनसम्बन्धी सूचकहरूलाई अझै विस्तृत गर्न बाँकी नै छ तर पनि **ह्याप २००७ का मानवीय जिम्मेवारी तथा गुणस्तरको व्यवस्थापनको** पालन गर्ने सङ्गठनहरूले देहायमा उल्लेख गरिएका विषयहरूमा उचित ध्यान पुऱ्याउनेछन् ।

- ७ मानवीय क्रियाकलापमा संलग्न अन्य निकायहरूसँग समन्वय तथा सहकार्यको सुनिश्चिता
- ८ अर्थ सङ्कलनका लागि नैतिक प्रचलनहरूप्रति प्रतिबद्धता
- ९ आपूर्तिको श्रृङ्खलाबद्ध व्यवस्थापन जसमा स्थानीय क्षमता तथा स्रोतहरू माथि ध्यान दिइन्छ

२.५ मानवीय साभेदारहरूसँग मिलेर गरिने कार्य

सहायतासम्बन्धी नियोगहरूले फरक-फरक दुई किसिमबाट मानवीय मूल्यको प्रवाह गर्दछन्। कार्य सञ्चालनगत रूपमा, कर्मचारी अथवा स्वयंसेवकहरूको माध्यमबाट प्रत्यक्ष रूपमा परियोजनाको कार्यान्वयन गरेर तथा कार्य सञ्चालनगतभन्दा भिन्न रूपमा, कर्मचारी अथवा स्वयंसेवकहरूको माध्यमबाट प्रत्यक्ष रूपमा परियोजना सञ्चालन गर्ने कुनै साभेदारलाई आर्थिक, सामग्रीगत अथवा प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराएर। केही निकायहरूले दुवै अवधारणाहरूलाई मिलाउँदछन्। **ह्याप २००७ का मानवीय उत्तरदायित्वसम्बन्धी मापदण्ड तथा गुणस्तरको व्यवस्थापन**मा मानवीय कार्यका कार्य सञ्चालनगत तथा कार्यसञ्चालनगत रूपमा भन्दा भिन्न - दुवै ढाँचालाई प्रयोगमा ल्याइन्छ।

• मानवीय साभेदारीको परिभाषा

साभेदारी भनेको निश्चित अपेक्षा तथा जिम्मेवारीहरूसहित साभ्ना उद्देश्यमा आधारित, दुई स्वायत्त सङ्गठनहरूका बीचमा विद्यमान पारस्परिक सम्मानको सम्बन्ध हो। करारसम्बन्धी औपचारिक सम्झौता गरेर अथवा सो नगरीकन पनि साभेदारी गर्न सकिन्छ। साभेदारहरू समुदायमा आधारित स-साना सङ्गठन अथवा ठूला राष्ट्रिय अथवा अन्तर्राष्ट्रिय संस्था हुन सक्दछन्। मानवीय साभेदारी भनेको त्यस्तो साभेदारी हो जुन साभेदारीमा दुई अथवा सोभन्दा बढी निकाय विपदपछि बाँचेका व्यक्तिहरूका लागि अत्यावश्यक सामग्री अथवा सेवा उपलब्ध गराउनका निमित्त आफ्ना स्रोतहरू मिलाएर प्रयोग गर्न मन्जुर गर्दछन्।

• प्रचलनमा साभेदारी

मानवीय क्षेत्रमा क्रियाशील निकायहरूको विविधता तथा मानवीय साभेदारीका विभिन्न रूपहरूको कारणले गर्दा मानवीय साभेदारहरूका लागि पालनका मापदण्डहरू निर्धारित गर्ने कार्यमा लचकता आवश्यक हुन्छ। केही परिस्थितिमा, उपलब्धहरू साभेदारहरूमध्ये सबभन्दा उत्कृष्ट मानवीय साभेदारहरूले उत्कृष्ट अभ्यासका प्राविधिक मापदण्डहरू पूरा नगर्न सक्दछन् अथवा प्रमाणीकरण गरिएका निकायको मानवीय उत्तरदायित्व सम्बन्धी ढाँचाको पालन गर्न अनिच्छुक अथवा असमर्थ हुन सक्दछन्। यस्तो परिस्थितिका हकमा, प्रमाणीकरण गरिएका कुनै पनि निकायले आंशिक रूपमा पालन गर्ने क्रियाशील कुनै पनि निकायलाई सहयोग उपलब्ध गराउने कि नगराउने भनी निर्णयको औचित्य प्रमाणित गर्न मानवीय क्रियाकलापका सिद्धान्तहरूलाई प्रयोगमा ल्याउनेछ। उदाहरणका लागि, प्रमाणीकरण गरिएका कुनै पनि निकायले अर्को

त्यस्तो कुनै मानवीय साभेदारलाई सहयोग उपलब्ध गराउन सक्दछ जुन साभेदार तेस्रो तहका मानवीय सिद्धान्तहरूको पालन हुने गरी मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउन विशेष गरी राम्रो हैसियतमा रहेको हुन्छ।

• गुणस्तर साभेदारी

विश्वास तथा पारस्परिक सम्मानमा गुणस्तरसम्बन्धी साभेदारी आधारित हुन्छ। यदि कुनै एक पक्षले अर्को पक्षको व्यवहार अथवा गतिविधिहरूमा आफ्ना शर्तहरू लाइन चाहेमा यसबाट साभेदारी कमजोर हुन्छ। ह्यापको प्रमाणीकरणबाट कुनै पनि निकायका कुनै पनि साभेदारहरूबाट प्रमाणीकरण गरिएको हैसियत न आवश्यक हुन्छ, न त यसले त्यस्ता साभेदारहरूलाई प्रमाणीकरण गरिएको हैसियत प्रदान गर्दछ। ह्यापको मापदण्डप्रति प्रतिबद्ध निकायहरूले कुनै साभेदारको व्यवस्थापनसम्बन्धी प्रचलनहरूमाथि ह्यापका मापक चिन्ह लाइन खोजे भने ती निकायहरूले मानवीय साभेदारीको गुणस्तरमा हानि-नोक्सानी पुऱ्याउँदछन्। यति हुँदा-हुँदै पनि उत्कृष्ट साभेदारीअन्तर्गत पारदर्शिता तथा निरन्तर सुधारका सिद्धान्तप्रति दुवै पक्षका प्रतिबद्धता पर्दछन्। यसरी ह्यापद्वारा प्रमाणीकरण प्राप्त गरेका निकायहरूले देखायमा लेखिएवमोजिमका न्यूनतम कार्य गर्नेछन्।

• ह्यापका मापदण्डहरूको पालन गर्ने निकायका रूपमा आफ्नो उत्तरदायित्व तथा गुणस्तरको व्यवस्थापनसम्बन्धी दायित्वहरूका बारेमा मानवीय साभेदारहरूलाई बताउनेछन्।

• उत्तरदायि साभेदारीका सिद्धान्त तथा मानवीय क्रियाकलापहरूका सिद्धान्तहरूका सम्बन्धमा साभेदारीको गुणस्तरमा सुधार ल्याउन उपाय तथा साधनहरूको खोजी गर्ने।

३ ह्याप २००७ का मापदण्डका मापक चिन्हहरू

मापक चिन्ह १

निकायले मानवीय गुणस्तरको व्यवस्थापनसम्बन्धी प्रणाली खडा गर्नेछ

मापक चिन्ह २

निकायले लाभान्वित हुने भनी अपेक्षा गरिएका व्यक्तिहरू, विपद्बाट प्रभावित समुदाय, निकायका पदाधिकारी तथा निर्धारित अन्य सरोकारवालाहरूलाई देहायबमोजिमको जानकारी सार्वजनिक रूपमा उपलब्ध गराउनेछ :

- (क) सङ्गठनात्मक पृष्ठभूमि,
- (ख) मानवीय उत्तरदायित्वको ढाँचा,
- (ग) मानवीय योजना
- (घ) प्रगति प्रतिवेदन र
- (ङ) उजुरीमाथि कारवाही गर्ने कार्यविधि

मापक चिन्ह ३

निकायले लाभान्वित हुने व्यक्ति तथा तिनका प्रतिनिधिहरूलाई कार्यक्रमसम्बन्धी निर्णयहरूमा सहभागी हुन र तिनको सुसूचित स्वीकृति प्राप्त गर्नका लागि सक्षम पार्नेछ ।

मापक चिन्ह ४

निकायले मानवीय गुणस्तरको व्यवस्थापनसम्बन्धी प्रणालीको कार्यान्वयन गर्नका लागि आवश्यक कर्मचारीको दक्षता, मनोवृत्ति तथा विकाससम्बन्धी आवश्यकताहरूको निर्धारण गर्नेछ ।

मापक चिन्ह ५

निकायले लाभान्वित हुने भनी अपेक्षा गरिएका व्यक्ति, विपद्बाट प्रभावित समुदाय, निकायका कर्मचारी, मानवीय साभेदार तथा तोकिएका अन्य निकायहरूका लागि सुरक्षित रूपमा तिनको पहुँच हुन सक्ने एवं उजुरीमाथि प्रभावकारी कारवाही गर्ने कार्यविधिहरूको स्थापना तथा कार्यान्वयन गर्नेछ ।

मापक चिन्ह ६

निकायले आफ्नो मानवीय उत्तरदायित्वको ढाँचा तथा मानवीय गुणस्तरको व्यवस्थापनसम्बन्धी प्रणालीमा निरन्तर सुधार ल्याउनका लागि प्रक्रियाको स्थापना गर्नेछ ।

मापक चिन्ह १

निकायले मानवीय गुणस्तरको व्यवस्थापनसम्बन्धी प्रणाली खडा गर्नेछ

सङ्ख्या	आवश्यकता	सङ्ख्या	प्रमाणीकरणका साधन
१.१	निकायले आफू प्रतिबद्ध भएका सबै सान्दर्भिक आन्तरिक तथा बाह्य उत्तरदायित्व, गुणस्तरका मापदण्ड, संहिता, निर्देशिका तथा सिद्धान्तहरूको सन्दर्भ उल्लेख गर्दै आफ्नो माननीय उत्तरदायित्व सम्बन्धी ढाँचाको अभिलेख राख्नेछ	१	निकायको मानवीय उत्तरदायित्वको अभिलेखबद्ध ढाँचा तथा निकायको बाह्य रूपमा प्रकट नगर्ने नीतिलगायत निकायका सबै सान्दर्भिक प्रतिबद्धताहरूसँग पारस्परिक सन्दर्भका प्रतिहरूको समीक्षा गर्ने ।
		२	यो दस्तावेज निकायभरी सबैका लागि र आफ्ना मानवीय साभेदारहरूका लागि सार्वजनिक रूपमा उपलब्ध छ भन्ने कुरा प्रमाणित गर्ने
		३	उत्तरदायित्वका सिद्धान्त तथा मानवीय क्रियाकलापहरूका सिद्धान्तहरूको पालन गर्ने क्षमता आफ्ना मानवीय साभेदारहरूमा विकास गर्नका लागि तिनलाई सहयोग उपलब्ध गराउने निकायको रणनीतिको समीक्षा गर्ने ।
१.२	निकायको मानवीय गुणस्तरको व्यवस्थापनसम्बन्धी प्रणालीले मानवीय उत्तरदायित्व सम्बन्धी ढाँचाको कार्यान्वयनलाई सक्षम पार्दछ भन्ने कुरा निकायले प्रदर्शित गर्नेछ	१	मानवीय गुणस्तरको व्यवस्थापनसम्बन्धी प्रणालीको कार्यान्वयनसम्बन्धी कार्यविधि विद्यमान छन् र तिनको समीक्षा गरिन्छ भन्ने कुरा पुष्टि गर्ने ।
		२	निकायको मानवीय उत्तरदायित्व सम्बन्धी ढाँचाका बारेमा सचेतनाको पुष्टि गर्नका निमित्त मानवीय साभेदारहरूसँग अन्तर्वाता लिने ।

मापक चिन्ह २

निकायले लाभान्वित हुने भनी अपेक्षा गरिएका व्यक्तिहरू, विपद्बाट प्रभावित समुदाय, निकायका पदाधिकारी तथा निर्धारित अन्य सरोकारवालाहरूलाई देहायबमोजिमको जानकारी सार्वजनिक रूपमा उपलब्ध गराउनेछ : (क) सङ्गठनात्मक पृष्ठभूमि, (ख) मानवीय उत्तरदायित्वको ढाँचा, (ग) मानवीय योजना (घ) प्रगति प्रतिवेदन र (ङ) उजुरीमाथि कारवाही गर्ने कार्यविधि

सङ्ख्या	आवश्यकता	सङ्ख्या	प्रमाणीकरणका साधन
२.१	जानकारी त्यस्ता भाषा, ढाँचा अथवा सञ्चार माध्यमहरूमा प्रस्तुत गरिन्छन् जुन लाभान्वित हुने भनी अपेक्षा गरिएका व्यक्ति तथा निर्धारित सरोकारवालाहरूको पहुँच हुन सक्ने गरी र विस्तृत छन् भन्ने कुरा निकायले सुनिश्चित गर्नेछ । तलको कोठामा दिइएका परिभाषा हेर्नुहोस्	१	भाषा, ढाँचा तथा सञ्चार माध्यमहरूको निर्धारण कसरी गरिएको छ भन्ने कुराको समीक्षा गर्ने
		२	सङ्गठनात्मक पृष्ठभूमि, मानवीय उत्तरदायित्वको ढाँचा, मानवीय योजना तथा आर्थिक सारांश, प्रगति प्रतिवेदन एवं उजुरीमाथि कारवाही गर्ने कार्यविधिका सम्बन्धमा दस्तावेजहरू उपलब्ध गराइएका छन् भन्ने कुराको समीक्षा गर्ने
		३	सूचनाको प्रचार-प्रसारसम्बन्धी निर्देशिकाहरूको समीक्षा गर्ने
		४	सूचनाको उपलब्धता तथा पहुँचयोग्यताको समीक्षा गर्ने
		५	लाभान्वित हुने भनी अपेक्षा गरिएका व्यक्ति, स्थानीय कर्मचारी तथा निश्चित सरोकारवालाहरूले प्रयोग गरेको भाषासँग उपलब्ध गराइएका दस्तावेजहरूमा प्रयोग गरिएको भाषाको तुलना गर्ने
		६	सूचनाको उपलब्धता प्रमाणित गर्नका निमित्त लाभान्वित हुने व्यक्तिहरूको अन्तर्वार्ता लिने
२.२	निकायहरूले लाभान्वित हुने व्यक्तिहरूको छनोटका मापदण्ड तथा उपलब्ध गराइने सामग्रीका बारेमा तिनका प्रतिनिधिहरूसँग मन्जुर गरिएबमोजिम विपद्बाट प्रभावित समुदायहरूलाई जानकारी दिनेछन्	१	लाभान्वित हुने भनी अपेक्षा गरिएका व्यक्तिहरूलाई छनौटका मापदण्ड तथा उनीहरूले प्राप्त गर्ने सामग्रीका सम्बन्धमा बैठकको निर्णय, सम्झौतापत्र, सूचना पाटी अथवा प्रमाणित गर्न सकिने साधनद्वारा जानकारी उपलब्ध गराइएको छ भन्ने कुरा प्रदर्शित गर्ने
		२	लाभान्वित हुने व्यक्तिका प्रतिनिधिहरू, लाभान्वित हुने व्यक्ति तथा निकायका कर्मचारीहरूसँग अन्तर्वार्ता लिने
२.३	निकायले सार्वजनिक रूपमा उपलब्ध सबै सूचनाहरूमा आफ्नो नाम तथा सम्पर्कसम्बन्धी विवरणहरू समावेश गर्नेछ	१	उपयुक्त तथा सार्वजनिक रूपमा पहुँच हुने स्थलहरूमा सम्पर्कसम्बन्धी विवरणहरूको समीक्षा गर्ने
२.४	निकायले कर्मचारीहरूको भूमिका तथा जिम्मेवारीहरूलगायत आफ्नो संरचनाका सान्दर्भिक अङ्गहरूका बारेमा जानकारी उपलब्ध गराउनेछन् ।	१	उपलब्ध गराइएको सूचनाको उपलब्धता तथा तिनको पहुँचयोग्यताका बारेमा समीक्षा गर्ने ।

परिभाषा

मानवीय योजना : समष्टिगत लक्ष्य तथा उद्देश्य (प्रतिफल/अपेक्षित परिणाम), समयावधि तथा सम्बन्धित आर्थिक सारांश

प्रगति प्रतिवेदन : मानवीय योजना तथा आर्थिक सारांशसँग तुलना गरी मापन गरिएबमोजिमको प्रगति समावेश गर्ने । मन्जुर गरिएबमोजिम समयको अन्तरालमा प्रतिवेदन उपलब्ध गराउनुपर्ने ।

मापक चिन्ह ३

निकायले लाभान्वित हुने व्यक्ति तथा तिनका प्रतिनिधिहरूलाई कार्यक्रमसम्बन्धी निर्णयहरूमा सहभागी हुन र तिनको सुसूचित स्वीकृति प्राप्त गर्नका लागि सक्षम पार्नेछ

सङ्ख्या	आवश्यकता	सङ्ख्या	प्रमाणीकरणका साधन
३.१	लैङ्गिकता, उमेर, अपाङ्गता तथा पहिचान गर्न सकिने जोखिमका अन्य अवस्थाहरूको विशिष्ट सन्दर्भसहित लाभान्वित हुने भनी अपेक्षा गरिएका व्यक्ति तथा तिनका प्रतिनिधिहरूको पहिचान गर्नका निमित्त आफूले प्रयोग गर्ने प्रक्रियाहरूको निर्धारण निकायले गर्नेछ	१	लाभान्वित हुने भनी अपेक्षा गरिएका व्यक्तिहरूको पहिचान गर्नका लागि र तिनलाई अलग-अलग छुट्याउनका निमित्त प्रयोग गरिएको संयन्त्रको समीक्षा गर्ने
		२	सहभागितालाई सक्षम पार्नका निमित्त प्रयोग गरिएका प्रक्रियाहरूको समीक्षा गर्ने
		३	सहभागिताका लागि प्रक्रियाहरूका बारेमा कर्मचारीहरूसँग अन्तर्वाता लिने
३.२	निकायले परियोजनाको योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा सहभागी गराउन लाभान्वित हुने भनी अपेक्षा गरिएका व्यक्ति तथा तिनका प्रतिनिधिहरूलाई सक्षम पार्नेछन्	१	आफ्नो क्षमताको विश्लेषणले कसरी कार्यान्वयनमा प्रभाव पारेको छ भन्ने कुरा प्रदर्शित गर्ने
		२	लाभान्वित हुने व्यक्तिका प्रतिनिधिहरूको नियुक्ति प्रक्रियाको समीक्षा गर्ने
		३	परियोजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा लाभान्वित हुने व्यक्तिहरूको वास्तविक लगानी तथा प्रभावको समीक्षा गर्ने
		४	लाभान्वित हुने व्यक्तिहरूका मापदण्ड निर्धारण गर्नका लागि प्रयोग गरिएको प्रक्रियाको समीक्षा गर्ने
		५	लाभान्वित हुने व्यक्तिका प्रतिनिधिहरूसँग आयोजित बैठकका रेकर्डहरूको समीक्षा गर्ने

मापक चिन्ह ४

निकायले मानवीय गुणस्तरको व्यवस्थापनसम्बन्धी प्रणालीको कार्यान्वयन गर्नका लागि आवश्यक, कर्मचारीको दक्षता, मनोवृत्ति तथा विकाससम्बन्धी आवश्यकताहरूको निर्धारण गर्नेछ

सङ्ख्या	आवश्यकता	सङ्ख्या	प्रमाणीकरणका साधन
४.१	निकायले आफ्ना कर्मचारीहरूको दक्षता (ज्ञान, सीप तथा व्यवहार) तथा तिनको लागि आवश्यक मनोवृत्तिको विवरण राख्नेछ	१	कार्यविवरण, भर्ना तथा खाली पदसम्बन्धी सूचनाहरूको समीक्षा गर्ने
		२	भर्ना, नियुक्ति तथा प्रशिक्षणका लागि जिम्मेवार निकायका कर्मचारीहरूसँग अर्न्तवार्ता लिने ।
४.२	कर्मचारीहरू मानवीय उत्तरदायित्वसम्बन्धी ढाँचा तथा मानवीय गुणस्तरको व्यवस्थापनसम्बन्धी प्रणाली, यिनको सान्दर्भिकता तथा महत्त्वका बारेमा सचेत छन् र यिनको कार्यान्वयनमा आफ्नो जिम्मेवारी उनीहरूले बुझ्नेका छन् भन्ने कुरा निकायले सुनिश्चित गर्नेछ	१	सेवा प्रवेश तथा जानकारी दिने कार्यविधिको समीक्षा गर्ने
		२	सचेतनाको जाँच गर्नका लागि कर्मचारीहरूसँग अर्न्तवार्ता लिने
४.३	निकायले कर्मचारीहरूको ज्ञान, सीप, व्यवहार तथा मनोवृत्तिलागायत कार्यसम्पादन तथा दक्षताको समीक्षा गर्नका लागि प्रणालीको कार्यान्वयन गर्नेछ	१	कार्यसम्पादन व्यवस्थापनसम्बन्धी प्रणालीको समीक्षा गर्ने
		२	कार्यसम्पादनको लेखाजोखासम्बन्धी दस्तावेज तथा अन्य औपचारिक अवधारणाहरूको समीक्षा गर्ने
		३	अनुसरणका गतिविधिहरूको समीक्षा गर्ने
		४	लेखाजोखा तथा कार्यसम्पादनसम्बन्धी व्यवस्थापनको जाँच गर्नका लागि कर्मचारीहरूसँग अर्न्तवार्ता लिने
४.४	मानवीय गुणस्तरको व्यवस्थापनसम्बन्धी प्रणालीको अझ बढी प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि कर्मचारीहरूको निरन्तर विकासलाई निकायले सक्षम पार्नेछ	१	कर्मचारीहरूको प्रशिक्षणसम्बन्धी रेकर्डहरूको समीक्षा गर्ने
		२	कर्मचारीहरूको विकाससम्बन्धी अन्य अवधारणाहरूको समीक्षा गर्ने
		३	आफ्ना मानवीय साभेदारहरूमा निरन्तर सुधार ल्याउनका निमित्त निकायले उपलब्ध गराएको सहयोगको समीक्षा गर्ने

मापक चिन्ह ५

निकायले लाभान्वित हुने भनी अपेक्षा गरिएका व्यक्ति, विपद्बाट प्रभावित समुदाय, निकायका कर्मचारी, मानवीय साभेदार तथा तोकिएका अन्य निकायहरूका लागि सुरक्षित रूपमा तिनको पहुँच हुन सक्ने एवं उजुरीमाथि प्रभावकारी कारवाही गर्ने कार्यविधिहरूको स्थापना तथा कार्यान्वयन गर्नेछ

सङ्ख्या	आवश्यकता	सङ्ख्या	प्रमाणीकरणका साधन
५.१	उजुरीहरूका बारेमा कारवाही गर्नका निमित्त उपयुक्त उपायहरूका बारेमा लाभान्वित हुने भनी अपेक्षा गरिएका व्यक्ति तथा आयोजक समुदायहरूलाई निकायले सोध्नेछ	१	उजुरीहरूमाथि कारवाही गर्ने कार्यविधिमा परामर्शबाट प्राप्त निष्कर्षहरू समावेश गरिएका छन् भन्ने कुरा प्रदर्शित गर्ने
५.२	निकायले उजुरीहरूमाथि कारवाही गर्ने कार्यविधिको स्थापना गर्नेछन् तथा अभिलेख राख्नेछन् र कार्यविधिमा यी कुरा स्पष्ट रूपमा लेखिएका हुनेछन् : <ul style="list-style-type: none"> लाभान्वित हुने व्यक्ति तथा अन्य निर्धारित सरोकारवालाहरूको उजुरी दर्ता गराउने अधिकार कार्यविधिको उद्देश्य, मापदण्ड तथा सीमा उजुरी पेश गर्ने कार्यविधि उजुरीहरूको छानविनका लागि अंगालिएका कदमहरू गोपनीयता तथा उजुर गर्नेका विरुद्ध प्रतिशोध नलिनसम्बन्धी नीति कारवाही गर्नका लागि निकाय साधन सम्पन्न छैन भने त्यस्ता उजुरीहरूलाई सुरक्षित रूपमा अन्यत्र पठाउने प्रक्रिया जवाफ प्राप्त गर्ने अधिकार 	१	अभिलेख राखिएका कार्यविधिहरूको समीक्षा गर्ने
		२	उजुर गर्नेहरूले कार्यविधि बुझेका छन् तथा तिनको प्रयोग गरेका छन् भन्ने कुरा प्रमाणित गर्नका लागि उजुरीका नमुनाहरूको समीक्षा गर्ने
		३	यस आवश्यकताको कार्यान्वयन गर्नका लागि मानवीय साभेदारहरूलाई उपलब्ध गराइएको बजेट, करार तथा सहयोगको समीक्षा गर्ने
		४	कार्यविधिका बारेमा फिल्डमा रहेका कर्मचारी, प्रभावित समुदायका सदस्य र/अथवा लाभान्वित हुने भनी अपेक्षा गरिएका व्यक्तिहरूको दृष्टिकोण तथा पर्याप्तताका बारेमा उनीहरूसँग अन्तर्वाता लिने
५.३	लाभान्वित हुने भनी अपेक्षा गरिएका व्यक्ति, प्रभावित समुदाय र आफ्ना कर्मचारीहरूले उजुरीहरूमाथि कारवाही गर्ने कार्यविधि बुझेका छन् भन्ने कुरा निकायले सुनिश्चित गर्नेछ	१	यी समुदायहरूको उजुरी दर्ता गर्ने अधिकार र यसलाई प्रयोगमा ल्याउने कार्यविधिका बारेमा तिनमा सचेतना उत्पन्न गर्ने रगनीति तथा गतिविधिहरूको समीक्षा गर्ने
		२	लाभान्वित हुने भनी अपेक्षा गरिएका व्यक्तिहरूलाई उजुरीमाथि कारवाही गर्ने कार्यविधि उपलब्ध गराइएको छ भन्ने बारेमा दस्तावेजहरूको समीक्षा गर्ने
		३	कार्यविधिका बारेमा सचेतना तथा पर्याप्तता एवं यसको इमान्दारीमा गोपनीयताको परीक्षण गर्नको लागि कर्मचारी, प्रभावित समुदाय र/अथवा लाभान्वित हुने भनी अपेक्षा गरिएका व्यक्तिहरूसँग अन्तर्वाता लिने
५.४	प्राप्त उजुरीहरूमाथि निर्धारित कार्यविधिवमोजिम कारवाही भएको छ भन्ने कुरालाई निकायले प्रमाणित गर्नेछन्	१	प्रपालीमा इमान्दारीताको जाँच गर्नका निमित्त कारवाही गर्न बाँकी तथा कारवाही भइसकेका दुवै थरी उजुरीका नमुनाहरूको समीक्षा गर्ने
		२	उजुरीमाथि कारवाही गर्ने प्रक्रियाहरूको इमान्दारीताका बारेमा प्रतिवेदनहरूको समीक्षा गर्ने
५.५	निकायले बृदा ५.२ मा उल्लिखित आवश्यकताहरूसँग मेल खाने गरी आफ्ना कर्मचारीहरूका लागि उजुरीहरूमाथि कारवाही गर्ने प्रभावकारी संयन्त्रको स्थापना तथा कार्यान्वयन गर्नेछ	१	गरिएका उजुरीहरूको कार्यविधि तथा नमुनाहरूको समीक्षा गर्ने
		२	कार्यविधिका बारेमा सचेतना तथा यसको इमान्दारीताको गोपनीयता प्रमाणित गर्नका लागि कर्मचारीहरूसँग अन्तर्वाता लिने

मापक चिन्ह ६

निकायले मानवीय जिम्मेदारीको ढाँचा तथा मानवीय गुणस्तरको व्यवस्थापनसम्बन्धी प्रणालीमा निरन्तर सुधार ल्याउनका लागि प्रक्रियाहरूको स्थापना गर्नेछ ।

सङ्ख्या	आवश्यकता	सङ्ख्या	प्रमाणीकरणका साधन
६.१	<p>देहायमा लेखिएका विषयहरूमा निरन्तर सुधार ल्याउनका निमित्त प्रयोग गरिएका प्रक्रियाहरूलाई निकायले निर्धारित गर्नेछ :</p> <ul style="list-style-type: none"> निकायको मानवीय उत्तरदायित्व सम्बन्धी ढाँचा ट्यापका सम्पूर्ण मापक चिन्ह समावेश हुने गरी निकायको मानवीय गुणस्तरको व्यवस्थापनसम्बन्धी प्रणाली 	१	निरन्तर सुधारको प्रक्रियासम्बन्धी अभिलेख/प्रणालीको समीक्षा गर्ने
		२	यसको सिर्जना भएको मिति तथा सबैभन्दा पछि अद्यावधिक गरिएको मिति टिप्ने
		३	प्रचार-प्रसार : अन्तिम रूप निकायभित्रका सबै तहमा पहुँचयोग्य छ भन्ने कुरा टिप्ने
		४	बैठकमा कार्यसूची, निर्णयदेखि लिएर भएका छलफलहरूको टिपोट तथा प्रक्रियाहरूमा सुधार ल्याउनका लागि लिइएका निर्णयहरूको समीक्षा गर्ने
		५	सिक्किएका पाठहरूले हालका प्रक्रियाहरूमा कसरी प्रभाव पार्दछन् भन्ने कुरा प्रदर्शित गर्ने
		६	सञ्चालक समितिहरूबाट प्राप्त पृष्ठपोषण (feedback) को समीक्षा गर्ने
		७	निकायसँग सम्बन्धित आन्तरिक तथा बाह्य लेखापरीक्षण एवं मूल्याङ्कन र मूल्याङ्कनमा गरिएका सिफारिसहरूका बारेमा कसरी कारवाही गरिन्छ र सिकाइलाई समावेश गरिन्छ भन्ने कुरा प्रदर्शित गर्ने
६.२	<p>निकायले उत्तरदायित्वका सिद्धान्त तथा मानवीय क्रियाकलापहरूका सिद्धान्तका सम्बन्धमा साभेदारीको गुणस्तरमा सुधार ल्याउनका निमित्त मञ्जुर गरिएका साधनहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन मानवीय साभेदारहरूसँग मिली गर्नेछ ।</p>	१	मस्यौदा गरिएको मितिको टिपोट गर्दै साभेदारका लागि सुधार योजना (मञ्जुर गरिएका क्रियाकलाप, सिकाइसम्बन्धी रणनीति) को समीक्षा गर्ने
		२	अनुगमन तथा मूल्याङ्कनसम्बन्धी प्रतिवेदनको समीक्षा गर्ने र सुधार योजनामा तिनको प्रभावको टिपोट गर्ने
		३	साभेदारसँग गरिएको करारको समीक्षा गर्ने तथा दुवै पक्षका सान्दर्भिक करारनामा पुऱ्याइएको सहयोग एवं अपेक्षाको टिपोट गर्ने